

ONDER JAPANESE BEZETTING

FAMILIEKRONIEK

Bob Uhlenbeck en Bini Ottevanger op weg naar Ned. Indië in juni 1939

- Op huwelijksreis
- Bob als taalambtenaar naar Indië en baan bij het Kantoor voor de Volkslectuur
- Bini heeft Kind & Opvoeding gedaan en gewerkt met kinderen voor haar trouwen.

Eric(a) Eduarda Verkade

- Telg uit rijke Verkade familie met connecties in Indië.
- Ongehuwd.
- Op reis door de Oost.
- Bij het uitbreken van de oorlog, gestrand in Batavia.
- Mijn moeder en Eric kenden elkaar niet voordat ze in het kamp kwamen.

Waar baseer ik
mijn verhaal
op?

Ongepubliceerd
bronnen
Gepubliceerde
bronnen

Brieven van mijn moeder, mijn vader
en tante Eric.

Dagboeken van mensen die mijn
vader en moeder kenden.

Een paar feiten

- 70 miljoen Inwoners Indische Archipel in 1940
- 300.000 Nederlanders in de Oost
- Ongeveer 17.000 eilanden
- 45 x Nederland
- Nederlandse aanwezigheid 1600-1942. Pas in 1914 de hele archipel onder Nederlands bewind (Atjeh)
- Ongeveer 10% van de bevolking geletterd
- Europeanen: burgers
- Inlanders, en vreemde oosterlingen: onderdaan, maar geen burgers.
- Onderdrukking van nationalistische organisaties
- Veel politieke gevangenen
- Soekarno, Hatta, Shahrir

Nederlands- Indië

Balai Poestaka of Kantoor voor de Volkslectuur

Staatsuitgeverij voor de
Volkslectuur.

Doel: geletterdheid van
de Inheemse bevolking
te bevorderen

250 Javanen in dienst
met staf van vier
Nederlanders

Drie Talen: Sundaas, Javaans en Maleis

- Vertalingen uit de wereldliteratuur:
Alleen op de wereld, Dik Trom,
Oliver Twist
- Klassieke wayangverhalen
- Eigen teksten van de medewerkers
- Tijdschriften : Ontspanning , ook
informatief
- 3000 uitleenbibliotheek op Java en
Sumatra.
- Bob hoofd Javaanse afdeling

Opmars Japan: Azië voor de Aziaten

8 december 1941 valt Japan VS aan bij Pearl Harbour, Hawaï en Singapore.

Op 11 januari 1942 valt Borneo

15 februari geeft Singapore zich over.

1 maart 1942 Java aangevallen

8 maart 1942 geeft het KNIL zich over

Reacties op snelle overgave van Nederlands -Indië

• **Het Nederlands gezag als een kaartenhuis in elkaar gezakt.** Diepe neerslachtigheid onder de Europese bevolking. **Europese mannen opgepakt.**

• **Inheemse bevolking juicht de Japanners toe.** De Japanse opperbevelhebber kondigt het **einde van de kolonie** aan en Ned. **Indië wordt ingelijfd bij Japan.** Maleis wordt de voertaal.

• **Nationalisten Hatta, Shahrir en Soekarno worden vrijgelaten** uit jarenlange gevangenschap. Soekarno krijgt een mooi huis en een auto!

Batavia wordt Jakarta.
Japanse leger trekt verder om de rest van Java te
veroveren.

- Op 13 maart 1942 worden de stadswachten, zoals mijn vader opgepakt. Eerst in Glodok en later in Struiswijk.
- Mijn moeder zal hem 19 november 1945 pas terugzien.
- Ze is 7 maanden zwanger.

Hoe zag
Struiswijk,
mannenkamp
eruit?
Wie zaten daar?

- Bataviase politiecorps, de stadswachten. Docenten van de Rechtshogeschool en de Medische faculteit en het stadsbestuur.
- Ze geven elkaar les. Krijgen o.a. les van **Dr de Haas, kinderarts hoe te overleven.**
- **Veel politieke discussies over na de oorlog!**
- 2x per dag appel, meestal is daar een Japanner bij.
- Veel vrijheid overdag.
- Een schat aan ervaring en kennis aanwezig.

Ontmoeting Eric Verkade

- Oktober 1942 internering vrouwen en kinderen in Kramat, een woonwijk.
- Ze delen een kamer met z'n drieën
- Geleidelijk worden de teugels aangetrokken.
- Eerst bamboe afrastering dan bamboevlechtwerk en daarna een bamboewand zodat ze afgesloten zijn .
- Via de poort naar buiten. .

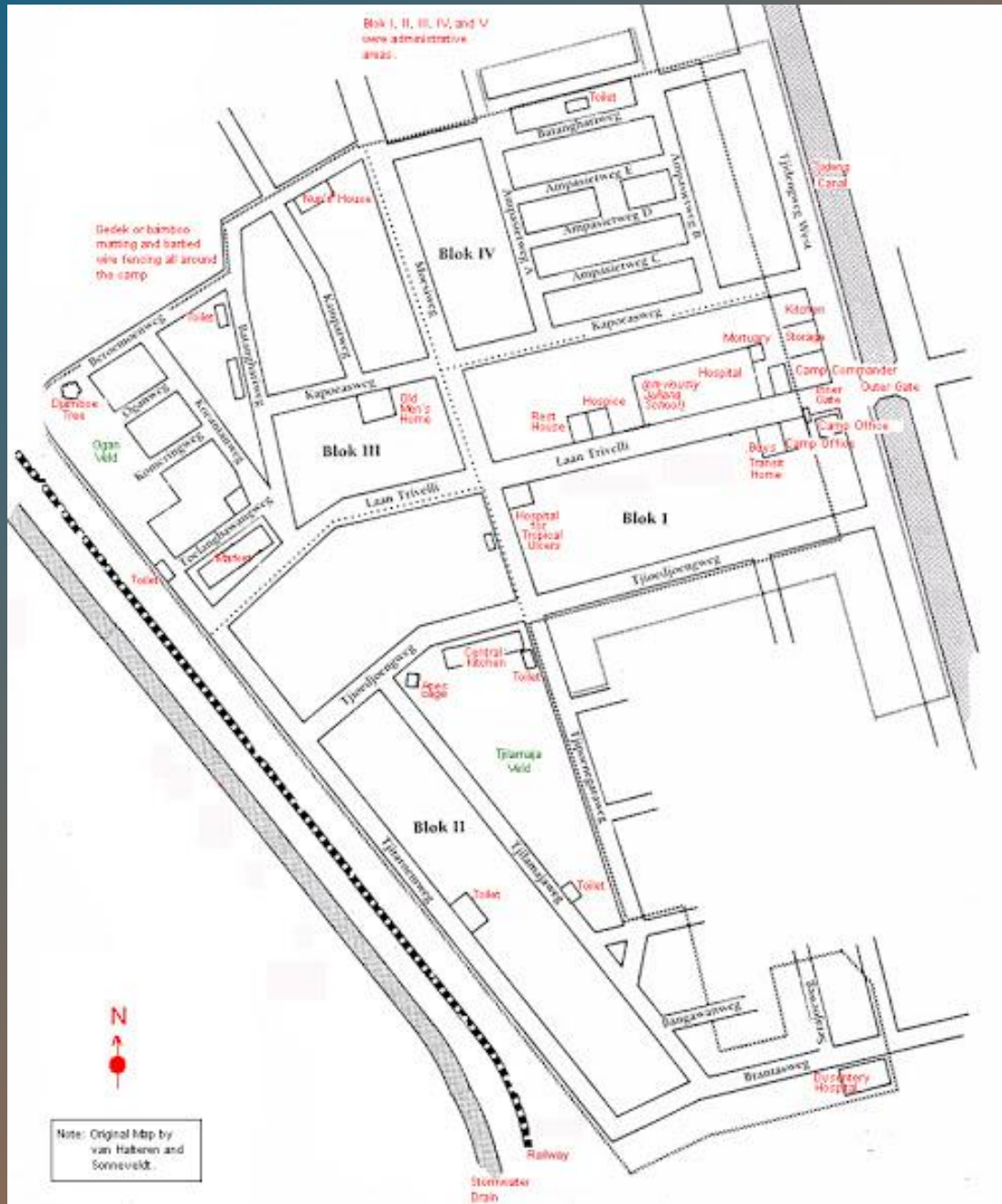
Verhuizing naar Tjideng augustus '43

- Tjideng tot maart '44 onder leiding van Kondo.
- Kondo, een burger: liet geen troostmeisjes toe.
- Daarna onder militair gezag van Soné.
- Vrouwen worden krijgsgevangenen .
- 6 Japanners, 4 Koreanen en 100 heiho's.
- Appel 2x per dag, ook voor kinderen.
- Onderwijs verboden
- Jongens ouder dan 10 jaar naar mannenkamp

Plattegrond van Tjideng

- Rondom kampongs
- In het begin 2500 vrouwen
- In '43 : 5000 vrouwen en kinderen
- September '45: 10.600 bewoners
- 500 bij 800 meter. Steeds kleiner gemaakt als strafmaatregel
- Verdeeld in 4 blokken.
- **Nederlandse kampbestuur**
- 4 blokhoofden, elk huis een hoofd.

Het kamp wordt steeds voller

- Bini, Eric en AM wonen eerst in een goedang, een voorraadkast 3 bij 2,50m.
- Later in een keukentje van 2,30 bij 2,60
- Voordeel: Nippon komt er niet graag
- Angst voor infecties

Buigen voor de keizer

- Rijen van 20
- Armen slap langs het lichaam.
- De buiging 20 graden, niet meer, niet minder
- geef acht
- buig
- richt je op
- Probleem: Japanners kunnen niet tellen.

Commandant Soné: de Alva van Tjilatjap

- Soné was maanziek en onberekenbaar
- Huiszoeking
- Strafverhuizingen.
- Strafappel overdag en 's nachts, ook voor zieken.
- Streng verboden te handelen met kampongbewoners
- Altijd buigen voor Nippon en heiho's, waar ook!
- Collectieve straffen: niemand krijgt eten

Bob:
Januari 1944 van
Struiswijk naar
voormalige KNIL
kazerne 15^{de}
Bataljon,
Bandoeng

- Bob met stadswachten naar Bandoeng.
- Nu zijn ze krijgsgevangenen.
- Onder militair bevel.
- Starvation Policy: 90 gr. rijst plus wat groente.
- Bob verdient dubbeltje per dag met vertaling bijsluiters Nederlands - Maleis.
- Daarmee kan hij pisang of een ei kopen.

28 juli 1944

Terug naar Batavia

10de Bataljon

- 1200 stadswachten op transport naar Batavia,
- Algemeen bekend: vandaar op transport naar Japan, Birma of Formosa.
- Werk in de mijnen of aan spoorlijnen

Transport
nacht 14/15
september
1944.
Bestemming
onbekend

- Op transport (waaronder mijn vader) bestaat uit de stadswacht, marinepersoneel, Engelse, Amerikaanse, Australische militairen, KNIL militairen waaronder christelijke Ambonezen en Menadonezen die geweigerd hadden voor de Japanners te werken.

**Naar de haven van
Tandjung Priok**

**1600 man naar de
loodsen van de Java,
China, Japan lijn.**

**Nu weten ze dat ze
overzee gaan.**

**Daar voegen zich nog 700
gevangenen uit Kampong
Makassar.**

**En 4200 romusha,
inheemse
dwangarbeiders.**

Junyo Maru
'snelle Havik'

Algemene angst voor torpedering

- De romusha (4200) zijn inheemse dwangarbeiders
- Kinderen vanaf 13,14 en ouder
- Geronseld met grootse beloften en goedgekeurd door Soekarno
- Niemand krijgt iets te drinken
- Gescheiden van de Europeanen in het voorruim
- Met stokslagen het schip ingedreven
- Als haringen in een ton in het voorruim
- Daarna de krijgsgevangenen
- Zij belanden in het achterruim
- Bob krijgt het advies aan het dek te blijven

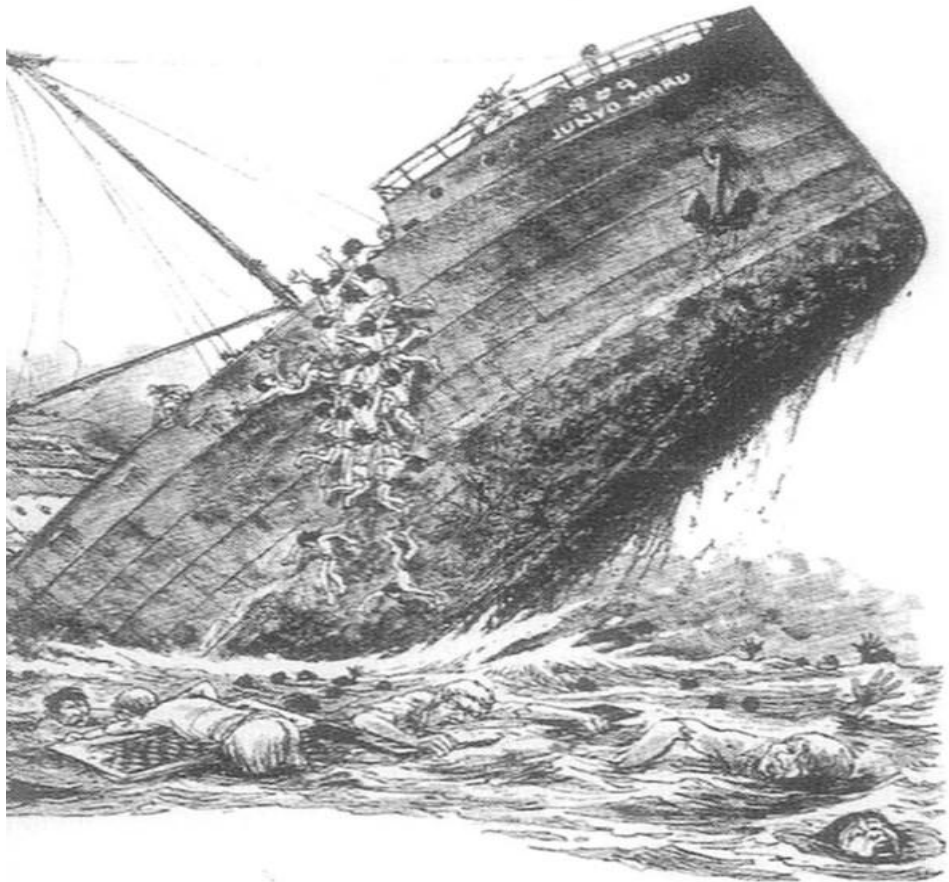
6500 krijgsgevangenen aan boord

- Zigzaggend varen ze richting Sumatra
- In de hoop torpedering te voorkomen
- Een vliegtuigje en twee slagschepen begeleiden het schip
- De nacht is koud met striemende buien.
- Volgende dag 17 September is smoorheet!
- Om 15.50 een explosie in het middenschip aan stuurboord.

•

Junyo Maru getroffen

- Twee grote gaten in de rechterwand.
- Het voorsteven rijst omhoog
- Het achterschip helt naar beneden.
- De meeste romusha kunnen niet zwemmen.
- De romusha die uit het ruim kunnen ontsnappen, houden elkaar vast en vallen bij bosjes in het water en verdrinken.

In 20 minuten zinkt het schip.

- Bob kleedt zich meteen uit en springt met een klein groepje en zwemt zo hard hij kan van het schip weg.
 - Het schip kantelt langs zijn lengte-as en verdwijnt in het water.
 - Hij vindt stukken wrakhout en maakt een soort vlot.
 - Het wordt nacht. Overal mannen op vlotten . De Japanners hebben zwemvesten en fluitjes.
-
- Na 12 uur wordt het licht
 - Bob deelt het vlot met een jongen van 18.
 - Bob en de jongen zien een zee van lijken om zich heen.
 - Maar ook de Japanse gunboot
 - Bob en de jongen weten aan boord te klimmen.

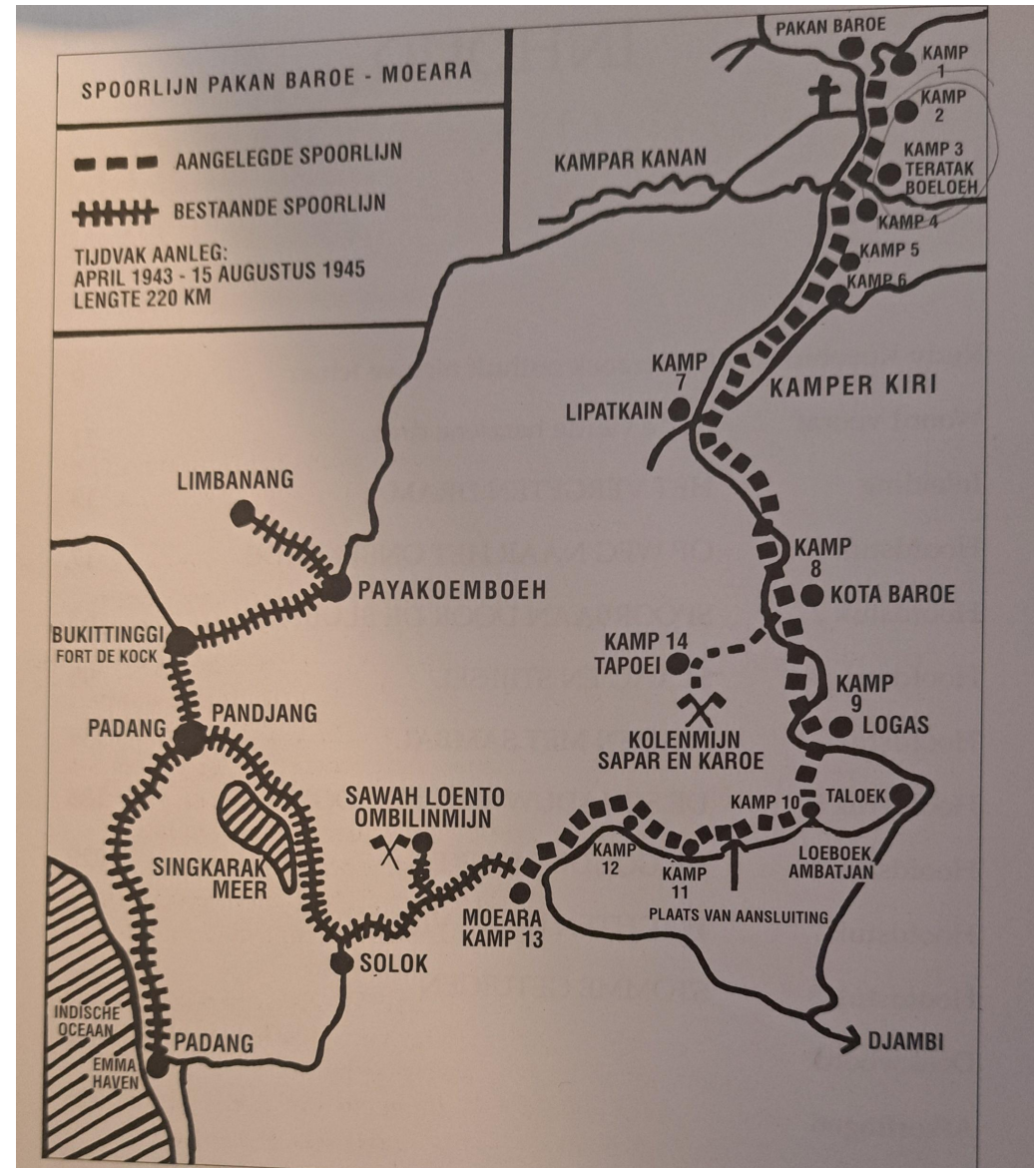

Aantal overlevenden

- In Padang worden overlevenden geteld
- Van de 2300 Europese mannen die aan boord gingen in Priok hebben 675 mannen overleefd.
- Van de 4200 romusha hebben 200 het er levend afgebracht.
- Op 20 september 1944 vertrekken 150 mannen die er nog redelijk aan toe zijn met een treintje naar Fort De Cock, daarna met trucks naar Pakan Baroe

De spoorlijn van Moeara naar Pakan Baroe

- Al vanaf 1870 plannen om een spoorlijn aan te leggen: er waren kolenmijnen Moeara.
- Het gebied is ondoordringbare jungle met woeste rivieren en tijgers.
- Twee pogingen mislukten.
- Japanners: opnieuw in 1943
- Tracé van 220 kilometer. Moet klaar zijn op **15 augustus 1945**

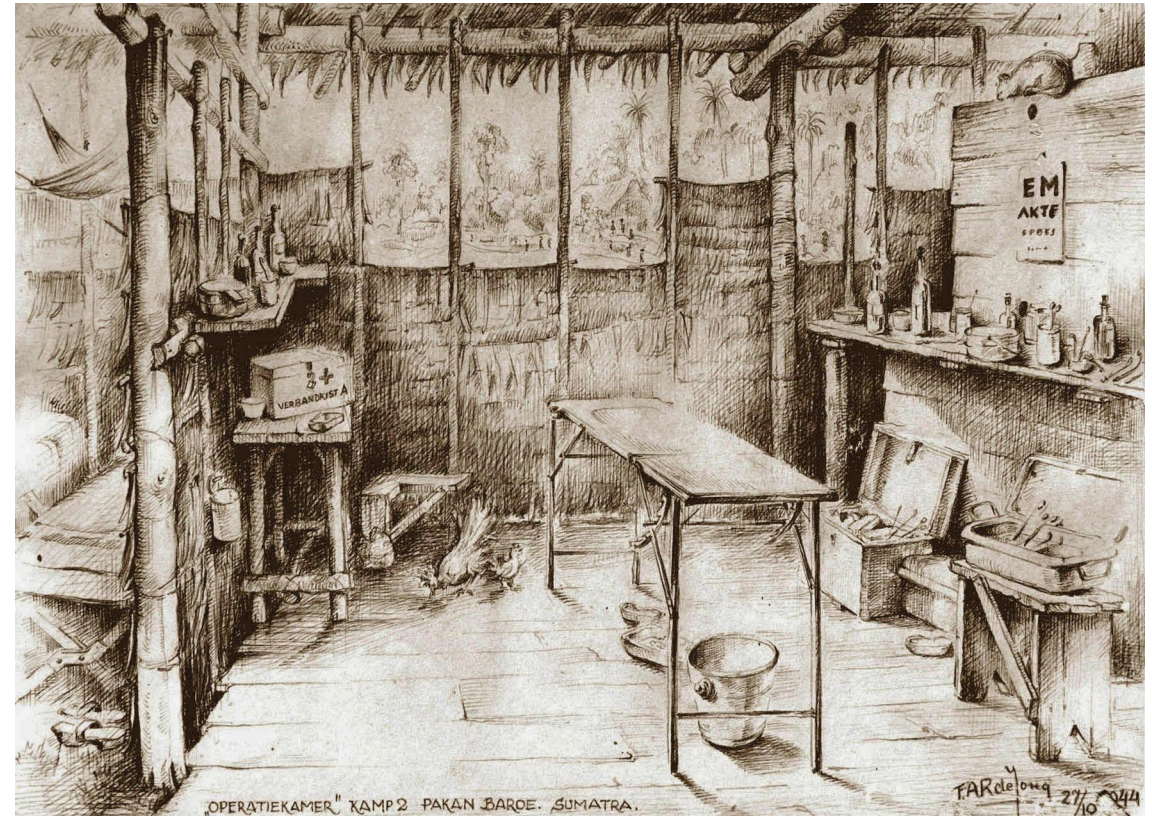
Werken aan de spoorlijn

- 13 kampen: werken naar elkaar toe.
- Per dag 2½ Km.
- Op het laatste verzwakt en dus maar een paar honderd meter.
- Bielzenleggers
- Spijkersdragers
- Hamerploeg
- Raildragers
- Bruggenbouwers
- Houthakkers

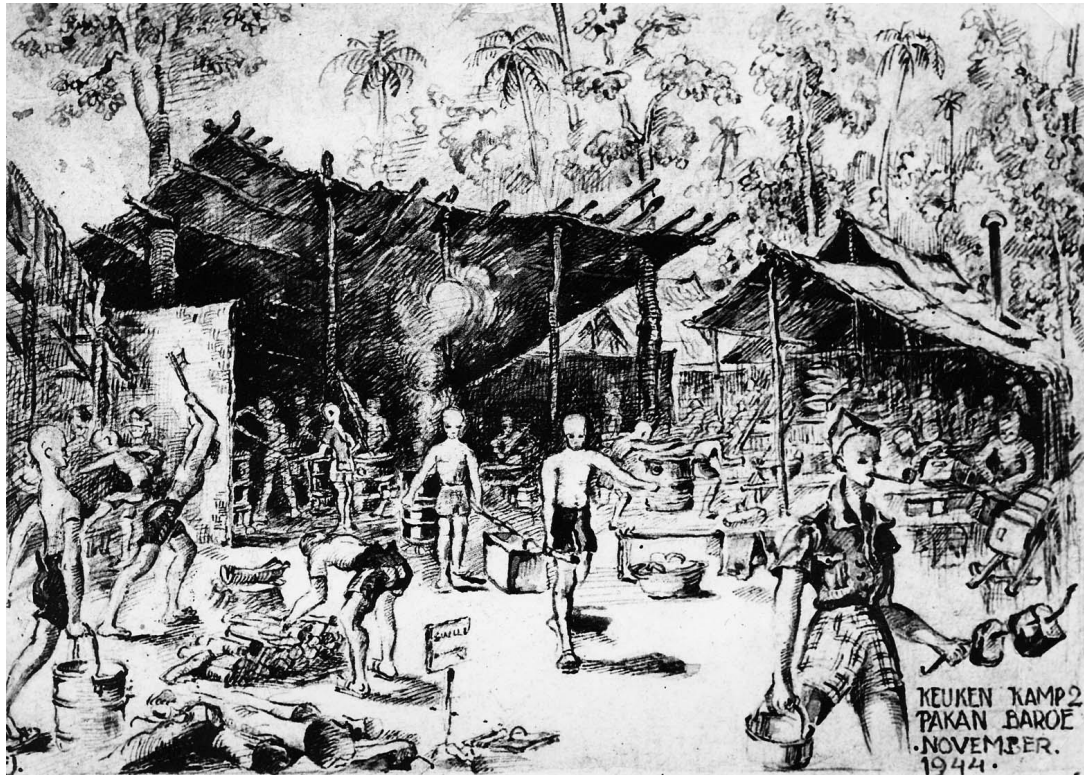

Kamp 2 Hospitaal kamp, ook wel rustkamp

- Bob belandt in kamp 2 nadat hij verschillende keren malaria heeft gehad.
- 15 barakken voor 1800 mannen
- Plaats voor 800 ernstige zieken
- Spreekuur, behandel- en operatie kamer.
- Dysenterie, malaria en beri beri en tropenzweren

Het dagelijks leven

- Wat eten ze?
- Rijst en wat groente
- Tapioca brood
- Ratten, muizen, eetbare knollen en wortels, kleine visjes uit de rivier.
- Eetbare bladeren, varens

Bob is kwartiergevange ne

Hij krijgt de helft van het
rantsoen van de werkers aan het
spoor.

Geen klamboe

Geen lepel, geen kleding, geen
zeep, geen handdoek, geen
geld,

Geen schoenen,

Maar wel een verwoed
rattenvanger

15 augustus 1945

- 15 aug. : de spoorlijn is klaar.
 - De bewakers gedragen zich anders.
 - 20 augustus : gevangenen hoeven geen corvee te doen.
 - De Engelse commandant Davis eist opheldering van de geruchten dat de oorlog voor bij is .
-
- Japanse commandant zegt dat er een wapenstilstand is.
 - In de dagen erna meer voedsel en vervoer van ernstig zieken naar Medan.
 - Bezoek van **Lady Mountbatten** 15 september

Capitulatie van Japan op 15 augustus

- Atoombom 6 augustus op Hiroshima en 9 augustus op Nagasaki.
- Pas na 23 augustus bekend in de kampen.
- Er zijn geen geallieerde troepen die de gevangenen bevrijden
- In Tjideng wordt bekend: oorlog is voorbij. Geen Wilhelmus, geen vlag.
- Ook in Pakan Baroe op 24 augustus. Geen echte vreugde!
- Geen sprake van een bevrijding.

15 September: onrust op Java

Chaotische tijd.

- De eerste weken is nog rustig.
- Op 15 september aankomst van een Engelse en een Nederlandse kruiser.
- Nederland wil vooroorlogse situatie herstellen: **nooit** zullen we Indië opgeven.
- Onrust onder bevolking neemt toe! Pemoeda's verzetten zich met bamboesperen.
- Kampbewoners mogen niet uit het kamp vanwege gevaar op kidnapping.
- Ze worden bewaakt door Japanners

Weerzien

- Half september hebben Bob en Bini schriftelijk contact.
- Pas op 19 november slaagt Bob erin met een vrachtvliegtuig terug te keren uit Pakan Baroe naar Batavia.
- Eric Verkade vertrekt in januari 1946 naar Nederland.
- Bob, Bini en AM vliegen in april 1946 voor 3 maanden verlof naar Nederland en keren weer terug eind juni.
- In 1948 keren ze voorgoed terug naar Nederland